

فرآیند داوری مقالات در نشریات علوم پزشکی: معضل یا فرصت (نامه به سردبیر)

The Peer Review Process for Medical Journal Publication: Problem or Opportunity (Letter to the Editor)

مسعود محمدی *

Masoud Mohammadi *

کارشناس ارشد اپیدمیولوژی، گروه پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران

M.Sc. of Epidemiology, Department of Social Medicine, Faculty of Medicine, Kermanshah University of Medical Sciences, Kermanshah, Iran

نامه به سردبیر

امروزه با توجه به سیل عظیم دانشجویان ارشد و دکترا و همچنین دانشجویانی که علاقه زیادی به تحقیق و پژوهش دارند و بالأخص تأکید دانشگاه‌ها برای ارتقا سطح هیات علمی خود با روند رو به رشدی از تحقیق و فعالیت‌های پژوهشی و ارائه این نتایج در غالب مقالات مواجه می‌باشیم (۱)، یکی از مهم‌ترین مشکلاتی که سردبیران نشریات علوم پزشکی علمی با آن مواجه هستند، دسترسی به داوران حرفه ای، علمی، مقید و وقت شناس می‌باشد که این مسئله در نشریات علوم پزشکی داخلی بسیار خودنمایی کرده و از آنجا که بیشتر داوران نشریات علوم پزشکی علمی در داخل کشور مسئولین دانشگاهی و عضو هیات علمی هستند، به خاطر مشغله زیاد با طولانی شدن فرآیند داوری در مقالات مواجه هستیم (۲).

از جمله مهم‌ترین اقدامات برای کاهش چنین مشکلی درخواست از نویسندگان مقاله برای معرفی کردن داور می‌باشد. این اقدام گرچه می‌تواند برای مجله مفید باشد و داوران جدیدی را به مجله معرفی کند تا در داوری مقالات دیگر هم از آن‌ها استفاده نماید اما مسلماً در بررسی مقاله موردنظری که نویسنده مقاله داور را معرفی کرده می‌تواند جریان داوری را با مخاطره روبه‌رو سازد (۲)، چراکه داوری مقالات باید به‌صورت دوسوگور باشد و نه فرد نویسنده مقاله و نه داور هیچ آشنایی با یکدیگر نداشته باشند و اتصال آن‌ها صرفاً فقط از طریق سردبیر مجله انجام گیرد، این مسائل باعث شده تا در کشور ما چاپ مقالات در نشریات علوم پزشکی معتبر خارجی که دارای شاخص Impact Factor (IF) هستند موردتوجه قرار گیرد و عموماً به دلیل سیستماتیک بودن مراحل داوری و بررسی در مقالات خارجی و اعتبار بالای آن‌ها در داخل کشور چنین گرایشی در میان محققین نیز تعجب‌برانگیز نیست، گرچه مسئله معرفی داور و مشکلات آن در نشریات علوم پزشکی خارجی نیز وجود دارد و نمونه آن در

نشریات علوم پزشکی دیگر (۲) مشاهده می‌شود اما در نشریات علوم پزشکی خارجی به خاطر تأثیر بالایی که مخدوش شدن اعتبار مطالعه بر ارسال و چاپ مقالات توسط نویسندگان در آن مجله و در نتیجه کاهش IF آن مجله دارد این مسائل با دقت بیشتر موردبررسی قرار گرفته و حداقل سریع‌تر مشکل پیدا می‌شود، حال مسئله ما در سخن حاضر بررسی مقالات خارجی نیست، بلکه تأکید بر روی نشریات علوم پزشکی داخلی و ارائه راهکاری برای افزایش اعتبار نشریات علوم پزشکی داخل و افزایش داوران متعهد و کاهش زمان فرآیند داوری (چرا که در نشریات علوم پزشکی داخلی معرفی داور نیست که مشکل‌ساز است بلکه فرآیند طولانی داوری است) برای اقبال بیشتر محققین به منظور چاپ در نشریات علوم پزشکی داخل و لزوماً بالا بردن اعتبار این نشریات علوم پزشکی در مجموعه علمی و پژوهشی بین‌المللی می‌باشد (۳)، از آنجا که داوری برای نشریات علوم پزشکی به‌عنوان یک هنر، یک مسئولیت و خدمت تلقی شده و موجبات بهتر شدن کیفیت مقالات و چاپ مقالات ارزشمند را سبب می‌شود و لذا نیازمند مهارت، تعهد و صرف زمان دارد، سیستم استانداردی در نشریات علوم پزشکی در مورد تعداد داوران به‌منظور بررسی هر مقاله وجود ندارد، اما بیان شده است که عموماً دو داور برای داوری یک مقاله و نهایتاً تصمیم‌گیری در مورد رد یا چاپ مقاله کم است و نظرات شش داور به‌منظور بررسی مقاله می‌تواند مفید واقع شود و در حال حاضر نیز بسیاری از نشریات علوم پزشکی مقاله را به‌منظور بررسی به بیش از سه داور ارسال می‌کنند (۴)، چنین شرایطی گرچه موجب بهتر شدن کیفیت مقالات چاپ‌شده می‌گردد اما با توجه به شرایط گفته‌شده روند طولانی داوری مقالات را در پی دارد، نگرش افزایش تعداد داوران مقالات زمانی می‌تواند مفید واقع شود که داوری مقالات به‌صورت سیستماتیک و منظم انجام‌گرفته و داوران در زمان تعیین شده داوری خود را انجام و موجب اتلاف مقاله از نظر زمانی نشوند، در حال حاضر در مجلات و نشریات علوم پزشکی پس از

بوده و زمینه افزایش اعتبار نشریات علوم پزشکی در کشور را فراهم خواهد ساخت، اگر فرآیند دریافت مقالات، داوری و مدت زمان صرف شده برای داوری و همچنین میزان پذیرش مقالات در نشریات علوم پزشکی کشور نیز برای افزایش اعتبار یک مجله مورد توجه قرار گیرد و بتوان فهرستی از بهترین‌های نشریات علوم پزشکی کشور و داوران و میزان داوری‌های موفق آنان را بدون ذکر نام مجله و مقاله‌ای که مورد داوری قرار داده و همچنین افزودن گزینه‌ای برای ارتقا اساتید هیات علمی با عنوان میزان داوری‌های آنان در نشریات علوم پزشکی و اهمیت دادن به آن در وزارت بهداشت و دانشگاه‌های متبوع آن می‌توان شرایطی فراهم کرد تا رغبت و میل نشریات علوم پزشکی برای افزایش کیفیت خود و همچنین داوران برای افزایش داوری مقالات و اینکه می‌بینند زحمات آن‌ها در زمینه داوری مورد توجه قرار خواهد گرفت نیز بالا رفته و شاخصی نه مانند IF بلکه شاخصی برای قدم گذاشتن در مسیر بهبود کیفیت نشریات علوم پزشکی و از آن بالاتر تلاش بیشتر محققین برای نگارش مقالات بیشتر و جلوگیری از ناامیدی حاصل از فرآیند طولانی داوری مقالات را کاهش داد و زمینه پویایی نویسندگان را فراهم آورد.

منابع

1. Mohammadi M. Supportive role of editors and reviewers of scientific journals. *J Shahid Sadoughi Univ Med Sci*. 2016; 24(2): 167-70
2. Rezaeian M. The Weakness of Modern Publishing System in Identifying the Suitable Reviewers. *Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences*. 2016; 15 (6) :501-502
3. Mohammadi M. The importance of magazines and expedite the review process areas: Letters to the Editor. *Tehran Univ Med J*. 2016;74(4):303-4
4. Miri MM, Hosseini Zijoud SM. How to be a Professional Peer Reviewer of Manuscripts for Medical Journals—Narrative Review. *J Mil Med*. 2017; 18 (4) :290-298

ارسال مقاله به دو داور نیز مشکل داوری طولانی مقالات به چشم می‌خورد و با توجه به آنکه بسیاری از نویسندگان تجربه تلخ چنین روند طولانی داوری را داشته‌اند و با توجه به تأثیر انگیزشی چنین فرآیندی طولانی داوری که موجبات سلب اعتماد به نشریات و عدم نگارش مقالات و نوشته‌های جدید در نویسندگان را فراهم می‌آورد، اهمیت توجه به داوری مقالات در نشریات علوم پزشکی چندین برابر می‌شود و لذا لازم است به‌منظور بهتر کردن شرایط داوری مجلات و ایجاد انگیزه در داوران اقدامات مؤثری صورت گیرد، که نهایتاً چنین اقدامی موجبات تأثیرات مثبت آن در نویسندگان و ارتقا شرایط علمی کشور خواهد شد.

از آنجا که گروه نشریات علوم پزشکی در زمینه چاپ و انتشار مقالات به نشریات علوم پزشکی در کشور در زمینه‌های همچون حمایت‌های مستمر فنی و ساختاری، حمایت هدفمند مالی، تدوین نقشه جامع نشریات علوم پزشکی کشور و تصویب نشریات جدید و آیین‌نامه‌ها و قوانین مرتبط به آن‌ها کمک‌کننده و یاری‌رسان می‌باشد (۵-۷)، لزوم پایش و ارزیابی این نشریات علوم پزشکی نیز بسیار محسوس بوده و اگر این سازمان زمینه نمایه‌سازی نشریات و بسترسازی به منظور فرآیند الکترونیکی نمودن نشریات را فراهم آورده این کار بسیار لازم

5. Owlia MB, SHakiba M. How research papers in scientific method and systematically avoid. *J Med Sci Yazd*. 2010; 16(2): 3-8.
6. Hoppin FG Jr. How I review an original scientific article. *Am J Respir Crit Care Med*. 2002; 166(8): 1019-23.
7. Benos DJ, Kirk KL, Hall JE. How to review a paper. *Adv Physiol Educ*. 2003; 27(2): 47-52.
8. Roberts LW, Coverdale J, Edenharder K, Louie A. How to review a manuscript: a "down-to-earth". *Approach Acad psychiatry*. 2004; 28(2): 81-7.